

Τόμος Ε'.
ΑΡΙΘΜ. 12 (108).

Συνδρομή, αρχομένη από 1. Ιανουαρίου και 1. Ιουλίου εκάστου έτους, εξάμηνος μόνον
και προπληρωτέα: Πανταχοῦ φράγκ. χρ. 10 ἢ μάγκ. 8.

ΕΤΟΣ Ε'.
τῇ 15/27. Ιουνίου 1889.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ.

Ὁ βίος του ὅλος, βίος εἴκοσι καὶ ἑννέα ἐτῶν μόνον, ὡς ἐν ἄσμα ἀγάπης, ἀποτυπώται ἐν τῷ Ἔργῳ αὐτοῦ: Τὰ τέσσαρα τεύχη τῶν Ἀττικῶν του Νυκτιῶν.

Ἡ ἀγάπη· εἶναι αὐτὸ τὸ μέγα, τὸ κυριεῦον αἶσθημα ὅπερ πλημμυρεῖ τὴν μεγάλην ψυχὴν καὶ τὸν βραχὺν βίον τοῦ ποιητοῦ: ἔπρεπε ν' ἀποκληθῇ ὁ ποιητὴς τῆς ἀγάπης· οὐχὶ τῆς ἀγάπης, οἷαν ἐρμηνεύουσιν αὐτὴν, χωρὶς νὰ τὴν γνωρίζωσιν, οἱ σικχαμεροὶ μονότονοι τρουβαδοῦροι τῆς ῥομαντικῆς Ἑσπερίας καὶ οἱ σικχαμερώτεροι παρ' ἡμῶν μιμηταὶ των, οὐχὶ τῆς ἀγάπης ἐκείνης ἐν ᾗ ὡς ἐντὸς ἔλους ἡ ζωὴ παραδέρεται καὶ πνίγεται, οὐχὶ ἐκείνης ἣτις ἀόριστόν τι καὶ ἀδιάγραπτον ἰδανικὸν περιέπουσα ὡς αἶσθημα εὐνοῦχου εἰς κενούς λήρους ἐξατμίζεται, ὅχι· ἀλλὰ τῆς ἀγάπης, οἷα ἐν ψυχῇ μόνον Ἑλληνίδι νὰ ἐμφωλεύσῃ δύναται, τῆς ἀπείρου ἐκείνης θερμουργοῦ καὶ ἀκατασχέτου ἀγάπης πρὸς τὴν ζωὴν καὶ τὸν κόσμον, ἣν καὶ αὐτὸς ὁ ἀπὸ Γαλιλαίας διδάσκαλος, θερμότερον καὶ βαθύτερον θὰ ἡσθάνετο ἴσως, ἂν ἀπέμενεν ἄνθρωπος, εἴτε ἂν ἐγεννᾶτο Ἕλλην.

Ἰπὲρ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, ἣν εὐποροῦσαν πρότερον δεῖναι εἶχον πλήξει βιωτικαὶ καταιγίδες, ὁ ποιητὴς δεσμεύων τῆς ψυχῆς του τὴν πτῆσιν, ἀνήρτα τὴν λύραν του οὐχὶ εἰς ἱτέαν ἀλλ' εἰς τὸ Εἰρηνοδικεῖον, κατὰ τὴν ἰδίαν του φράσιν· τοὺς τό-

ΚΛΕΙΩ. ΤΟΜΟΣ Ε'.

μούς τῶν ἔργων του, γλυκύτατον φόρον τελῶν, ἀφιέρου τοῖς φίλοις· τὴν Πατρίδα ἐλάτρευσε τὰς γενναιοτέρας τῆς καρδίας του ὑπὲρ αὐτῆς ὁρμὰς ἐρμηνεύων εἰς ἀπαράμιλλα ῥήματα καὶ ὡς ἀδελφὸς φιλοστοργότατος τὰ ἔρρημα καὶ τὰ ὀρφανὰ τῆς περισυλλέγων καὶ ὑπὲρ αὐτῶν μεριμνῶν διὰ τῶν Σχολῶν τῶν Ἀπόρων Παίδων.

* * *

Επὶ τοῦ καλλιμαρμάρου μνήματος ὑπὸ τὸ ὁποῖον κατετέθησαν τὰ θνητὰ λείψανα τοῦ ποιητοῦ, ἀπὸ Παρισίων μετενεχθέντα, βαρεῖα κεῖται βίβλος ἀντὶ πλακὸς ἐπιταφίου καὶ ἐπὶ ταύτης αἱ δύο μόνον αὐταὶ λέξεις ἐχαράχθησαν „Ἀττικά Νύκτες“. Ὅπως ἐπὶ τοῦ τάφου οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς βιογραφίας τοῦ Ποιητοῦ αἱ δύο αὐταὶ λέξεις λέγουσι τὰ πάντα. Τὸ ἔργον του εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ βίου του· διὰ τὴν χρονογραφίαν αὐτοῦ ἀρκεῖ νὰ προστεθῶσι χρονολογίαι τινὲς καὶ γεγονότα οὐδόλως παραλλάσσοντα τῶν τῆς κοινῆς βιωτικῆς ἐξελιζέως τῶν πλείστων παρ' ἡμῶν νεαρῶν ἐπιστημόνων. Ὁ κοινωνικὸς βίος ἐν Ἑλλάδι διὰ τὴν παροῦσαν γενεάν, καὶ τὴν πρὸ αὐτῆς, εἶναι ὁμαλώτατος· βιοποριζόμεθα καὶ ἀνιῶμεν· αἱ σκηναὶ τοῦ τοιοῦτου παρ' ἡμῶν κοινωνικοῦ βίου δὲν διαφέρουσιν ἀλλήλων· ἡ μάλλον ἡ σκηνὴ εἶναι μία καὶ μόνη.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ.

καὶ ἐν αὐτῇ ἀδιατάρακτος ἐπικρατεῖ ἡθικὴ ἡρεμία ἣν πολλοὶ ἐκλαμβάνουσι, σφαλλόμενοι, ὡς φθίσιν, ἐλλείπουσιν αἱ περιπέτειαι, τὸ δράμα δὲν ὑφίσταται, ἢ τοῦλάχιστον οὐδαμοῦ ἐκδηλοῦται ἂν μὴ — σπανίως καὶ κατ' ἐξαιρέσειν — μεμονωμένον καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀδιόρατον ἢ ἀκατανόητον, Σαίξπηρεῖ τῷ τρόπῳ ὡς παρὰ τῷ Ἀρλέτῳ, ὑπὸ τι κρανίον, ἀνεξαρτήτως τῆς περὶ αὐτὸ ἀτμοσφαίρας φωσφορίζον ἢ καταιγιζόμενον.

* * *

Τοιαύτη ἐξαιρέσις, ἐκ τῶν ἀγλαοτέρων, καὶ ὁ Σπυρίδων Βασιλειάδης, ἐγεννήθη ἐν Πάτραις μηνὶ Δεκεμβρίῳ τοῦ 1845, ἐπεράτωσε τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς του τοῦ 1862, καὶ ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου ὅθεν ἐξῆλθε διδάκτωρ τὸ 1868. Τὸ 1872 μετὰ τῶν συνεταίρων του τοῦ „Παρνασοῦ“ ἐγένετο ὁ ἰδρυτὴς τῆς Σχολῆς τῶν Ἀπόρων Παίδων ἐν Ἀθήναις. Ἀρχομένου τοῦ 1874 μετέβη εἰς Παρισίους φέρων ἤδη τὸν θάνατον εἰς τὰ στήθη του· τὴν 30. Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπέθανεν, ἐν τῇ ξένῃ· τὸ λείψανόν του μετεκομίσθη ἐν τοῖς κόλποις τῆς γῆς ἣν εἶχε λατρεύσει καὶ αἱ Ἀθῆναι ἐν πρωτοφανεῖ πένθει ἐκήδευσαν αὐτόν· καὶ οὐδὲν ἄλλο· μόνον ἐν τῇ βραχείᾳ αὐτῇ, καὶ ἐξωτερικῶς προσομοιχούσῃ πρὸς τόσας ἄλλας, ὑπάρξει ἀπὸ τοῦ 1868 μέχρι τοῦ 1874 γραφεῖσαι, αἱ σελίδες τῶν „Ἀττικῶν Νοκτῶν“.

* * *

Δὲν προτιθέμεθα νὰ ἐπιχειρήσωμεν μελέτην τῶν ἔργων τοῦ Βασιλειάδου· ὅταν τὸ καλαισθητικὸν αἶσθημα ἐν Ἑλλάδι ἀναπτυχθῇ ἐπαρκῶς διανοῖγον τὸ στάδιον τῇ κριτικῇ, ἥτις μέχρι τοῦδε ἀπολείπεται πάσης καλλιτεχνικῆς παρ' ἡμῖν ἐκδηλώσεως, τὸ ἔργον τοῦ Βασιλειάδου θὰ μελετηθῇ ἐμβριθέστερον — τότε μόνον — καὶ ὁ Ἑλληνικώτερος μεταξὺ τῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος θὰ καθέξῃ τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῷ θέσιν ἐν τῇ νέᾳ ἡμῶν φιλολογίᾳ. Διὰ βραχέων μόνον καὶ ὡς συμβολὴν ἐλαχίστην εἰς τὴν μέλλουσαν αὐτὴν μελέτην παρατίθεμεν ἐνταῦθα σύντομον, στοιχειώδη διαγραφὴν τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ποιητοῦ, νύξεις τινὰς ἀποκαλυπτούσας τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν καλλιτέχνην.

Τὸ ἔργον τοῦ Βασιλειάδου καὶ ὁ βίος αὐτοῦ ὡς ποιητοῦ δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς τρεῖς περιόδους· πρώτη ἡ νεανικὴ μέχρι τοῦ 1865, καθ' ἣν ὁ ποιητὴς ἀκολουθῶν τὸ κρατοῦν τότε ἐν τῇ στιχογραφίᾳ πνεῦμα, ἀφομοιούμενος πρὸς τὸν ἡθικὸν χῶρον ἐν ᾧ ἐβίου, περιβάλλεται καὶ αὐτὸς τὸν στυγνὸν τοῦ ῥωμαντισμοῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μανδύαν, τὸν δίκην σαβάνου ἀπαισίως ἢ κωμικῶς ἐπιβρίθοντα ἐπὶ τῆς αἰωνίως νεαζούσης, σφριγώσης, ἐνθέου ἑλληνικῆς φύσεως, ὑπὸ τῶν ὀλίγων μουσολήπτων τῆς παρελθούσης γενεᾶς, οἵτινες ἀπὸ τῆς Δύσεως ἠρύοντο τὰς ἐμπνεύσεις αὐτῶν καὶ τὴν τέχνην τὴν ποιητικὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν, καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ σκέπτεσθαι πρὸς τὸ ἐκεῖσε πνεῦμα ἀφομοιούντες.

Αἱ *Εἰκόνες καὶ τὰ Κύματα* ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν· τῆς αὐτῆς ἐποχῆς χαρακτηριστικὸν ἐν τῷ βίῳ του ἐπεισόδιον εἶναι τὸ ἐξῆς· ἦν φοιτητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, ὅτε ἀπέθανεν ὁ πατὴρ του πρὸς ὃν βαθυτάτην, ἀπειρον ἔτρεφε στοργήν· κατὰ τὰς ἐναγωνίους ἐκείνας στιγμὰς ὅς οὐδεὶς ἄνθρωπος λησμονεῖ ποτε ἐν τῷ βίῳ του, κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας καθ' ὅς ὁ πρῶτος μέγιστος ἄφατος πόνος κλονίζει τὰς φρένας τοῦ ἀνθρώπου αἰσθανομένου διὰ πρώτην φοράν ἑαυτὸν μόνον ἐν τῷ κόσμῳ, καθ' ὅς διὰ πρώτην φοράν ὁ

ἄνθρωπος περιδεῆς καὶ ἀπονενομημένος ἀντιμετωπίζει τὸ μυστήριον τοῦ θανάτου ἐν ὄλῳ αὐτοῦ τῷ μεγαλείῳ, ἐν παρρησίᾳ στιγμᾷ ὁ Βασιλειάδης, νεανίας εἰκοσαετῆς ἔγραφεν, αὐτός, τὸν ἐπιτάφιον τοῦ πατρὸς του· καὶ ἐν τῷ νεκροταφείῳ, ἀτενίζων τὸ ὕστατον τὴν πεφλημένην τοῦ γεννήτορος μορφήν ψυχράν καὶ ἡλλοιωμένην ὑπὸ τοῦ θανάτου, πρὸ τοῦ ἡνεωγμένου τάφου ἐνθα διὰ παντὸς θὰ ἠφανίζετο ἡ μορφή ἐκείνη, μὲ τὸ χειρόγραφον εἰς τὰς τρεμούσας χεῖράς του ἐτοιμάσθη ν' ἀπαγγεῖλῃ τὸν ἐπιτάφιον λόγον του· ἐκπληκτικόν, πρωτοφανὲς ἴσως διὰ τὴν καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπίνην φύσιν θέαμα. Ὁχρὸς, ὠχρότερος τοῦ πρὸ αὐτοῦ πτώματος, ἠνοῖξε τὰ χεῖλη του ἐν' ἀρθρώσῃ τὸς πρώτας λέξεις· ἀλλ' ἀντὶ τούτων οἰμωγὴ μόνον ἐξέφυγεν αὐτῶν καὶ ἀναίσθητος κατέπεσεν ἐπὶ τὸ πτώμα τοῦ πατρὸς του. Αἱ φρένες του τότε ἐκινδύνευσαν νὰ ταραχθῶσι διὰ παντὸς καὶ μόνον αἱ φιλόστοργοι τῶν οἰκείων του μέριμναι καὶ αὐστηρὰ ἱατρικὴ ἐπιτήρησις διέσωσαν αὐτόν.

Τὸ θαυμασίον αὐτὸ καὶ οὕτω παραδόξως ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ ἐκδηλούμενον τῆς ψυχῆς του μένος, ἐπιβρῶνται ἔτι καὶ οὕτως εἰπεῖν ἐξελληνίζεται ἐν τῇ δευτέρᾳ περιόδῳ, διηκούσῃ μέχρι τοῦ 1872· αὕτη εἶναι χρόνος μελέτης καὶ παρασκευῆς· οἱ Ἕλληνες κλασσικοὶ καὶ ὁ Σαίξπηρ, εἰς τὴν μελέτην τῶν ὁποίων ἰδίως καὶ μετὰ πάθος ἐνέκυψεν, ἀναπλάττουσι καὶ διαμορφοῦσι τὸν νέον χαρακτῆρα τοῦ ποιητοῦ, κρᾶμα ἁρμονικὸν τῶν πρώτων αὐτοῦ ῥωμαντικῶν κλίσεων, ἀφ' ὧν οὐχὶ πλέον τὸ πνεῦμα ἀλλ' ἡ πρὸς τὸ καλλιτεχνικὸν μόνον περίβλημα συμπάθεια στερεώτατα συνδέει αὐτὸν πρὸς τὸν Μέγαν Προφήτην τῶν ῥωμαντικῶν, καὶ τῆς ἐντελῶς ἀποκαλυφθείσης Ἑλληνικῆς αὐτοῦ αἰσθητικότητος.

Τὸ ἑλληνοπρεπὲς ἐκεῖνο μικρὸν ἀριστούργημα χάριτος καὶ γλαφυρότητος „*Εἰς ἀρχαῖον κάτοικτρον τῆς Κορίνθου*“ προανακρούει τὴν περίδον ταύτην, καθ' ἣν τὰ δραματικά του δοκίμια καὶ ἰδίᾳ οἱ *Καλλιέργαι* προαναγγέλλουσιν ἤδη τὸν Μεσσιαν. ἴσως τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν θεάτρου.

Ὁ μακρὸς πρόλογος τῶν Δραματικῶν Δοκιμῶν (Ἀπρίλιος 1869) τυγχάνει αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἡ ἐμβριθέστερα καὶ μᾶλλον ἐνθουσιώδης περὶ νεωτέρου ἑλληνικοῦ θεάτρου πραγματεία ἐκ τῶν γραφειῶν μέχρι τοῦδε· ὁ δὲ πρόλογος τῶν *Δραμάτων* (Δεκέμβριος 1872) ἀποκαλύπτει τὸν φιλόσοφον παρὰ τὸν ἐνθουσιώδη ποιητὴν τῆς *Γαλατίας* καὶ τῆς *Σκύλλης* τῶν τελειοτέρων γνωστῶν προϊόντων τῆς τρίτης περιόδου, τῆς ἀκμαίας αὐτῆς ἥτις οὕτω ταχέως ἐπέπρωτο νὰ λήξῃ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ποιητοῦ. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίδον ἀνήκει ὁ *Ιεχωβάς*, δρᾶμα ἐν ᾧ ὁ ποιητὴς, κύκνειον αὐτοῦ ἄσμα ἐκπέμπων, τίς οἶδεν ὁποίας εὐρυτάτας, ὑψηλὰς εἰκόνας περιέλαβεν ἀποτυπούσας τὸ μεσουράνημα καὶ τὴν προγινωσκομένην ἅμα ταχῆαν δύσιν τῆς πνευματικῆς του υπάρξεως, καθ' ἃ ὁ ἄπειρος τίτλος τοῦ ἔργου δηλοῖ· τίς οἶδε, λέγομεν, διότι τὸ χειρόγραφον τοῦ ἔργου τούτου κακῇ μοίρᾳ ἀπώλετο ὡς καὶ τὸ Μελέτης εὐρείας περὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου· Πρὸς τούτοις ἀτελεῖ κατέλιπεν εἰς τὴν αὐτὴν ἀνήκοντα περίδον τὰ ἐξῆς δραματικά ἔργα „*Γαλατεία καὶ Πολύφημος*“, „*Υψηλάνται*“, „*Κρητικοὶ Γάμοι*“, „*Αἰνάνη*“, „*Ἡρά*“, „*Πατήρ, Μήτηρ καὶ υἱός*“.

Τὸ αἶσθημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ ἀκραιφνὴς Ἑλληνικὴ καλαισθησία χαρακτηρίζουσι κυρίως τὸν Βασιλειάδην καὶ τὸ ποιητικὸν αὐτοῦ ἔργον ὅπερ ἐμφύτως ἔτεινε πρὸς τὴν τελειότεραν καὶ τὰ μάλιστα Ἑλληνίδα ἐκδήλωσιν τῆς Τέχνης, το θεάτρον. Τὸ αἶσθημα αὐτὸ δὲν ἐξεκολάφη, οὕτως εἰπεῖν, ἔτι παρὰ τοῖς εὐαριθμοῖς σήμερον Ἑλλήσι καλλιτέχναις τῆς

γράφος· ἡ κατάδειξις τοῦ ἥκιστα τολμηροῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου θὰ ἐγίνετο ἀναγκαία μόνον πρὸς τοὺς ὀλοσχερῶς ἀμοιροῦντας τοῦ αἰσθηματοῦ αὐτοῦ· ἄλλως τε οὐ τοῦ παρόντος ἢ ἐπὶ τὸ θέμα τοῦτο περαιτέρω πραγματεία ἡμῶν· ἀρκεῖ μόνον νὰ ὑποδείξωμεν τὴν ἀπὸ τινος παρὰ τοῖς κρείττοσι τῶν παρ' ἡμῖν στιχουργῶν ἐπικρατοῦσαν προτίμησιν πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς οὕτως δημοτικῆς λεγομένης γλώσσης ἢ ὅποια τὰς στοιχειώδεις μόνον ἐκδηλώσεις τοῦ αἰσθηματος δύναται ἴσως νὰ ὑπηρετήσῃ, οἰκτρῶς δ' ἀπολείπεται πρὸς τὰς ἐκδηλώσεις ὑψηλοτέρας τινός, γενναιοτέρας καὶ ἐθνικωτέρας τέχνης.

Μικρὸν ἐπεισόδιον — ἐν ἐκ τῶν πολλῶν — ἀπὸ τοῦ βίου αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ δίδωσιν ἡμῖν, οὐχὶ παράδειγμα, ἀλλ' εἰκόνα μόνον ἀπλῆν καὶ ζωηράν τῆς ἐν μέσῳ τῶν συγχρόνων τοῦ μοναδικῆς ἴσως παρ' αὐτῷ ἐλληνικῆς αἰσθητικότητος. Ὁ Βασιλειάδης ὑπῆρξεν ἀείποτε εἰς τῶν ἀσπονδωτέρων ἐχθρῶν τοῦ Γαλλικοῦ Vaudeville, τὸ ὅποιον ἀπὸ τοῦ 1870 ἰδίᾳ καὶ ἐντεῦθεν κατέκτησεν ἀπολύτως καὶ κατέχει τὴν λεγομένην Ἑλληνικὴν σκηνήν. Ἐσπέραν τινὰ παρίστατο μετ' ἄλλων φίλων τοῦ ἐν τῷ παλαιῷ θεάτρῳ τῶν Ἀθηνῶν εἰς ἐν ἐκ τῶν ἀπεχθῶς κωμικῶν ἐκείνων θεαμάτων καθ' οἷς οἱ ξένοι θεατρῶναι τὸ ἐθνικὸν τάχα αἰσθημα τοῦ πρὸ τῶν ἀχρείων θιάσων των χάσκοντος Ἑλληνικοῦ κοινοῦ περιέποντες, πρὸς τὰ συνήθη πολύτροπα αὐτῶν ὀνηθλεύματα μιγνύουσι καὶ ἄσμά τι εἴτε χορὸν δῆθεν Ἑλληνικόν· ἐπὶ τῆς σκηνῆς αἴφνης ἐπεφάνη ὁ μακαρίτης γνωστὸς Laverne ὑποδεδυμένος τσαρούχια· ἡχηρὸς, ἀκράτητος, παρατεταμένος γέλωτος ἐξεβράγχῃ συγχρόνως ἀπὸ τινος θεωρείου πρὸς ὃ τῶν θεατῶν ὄλων τὰ βλέμματα μετὰ ζωηρᾶς περιεργείας ἐστράφησαν καὶ ἡ ἐπὶ τῆς σκηνῆς δρᾶσις ἐπὶ στιγμὴν διεκόπη· ὁ γελῶν ἦν ὁ Βασιλειάδης ὁ ὅποιος συγχρόνως ἀνεφώνει „Ὁ papa Laverne μὲ τσαρούχια! ὁ papa Laverne μὲ τσαρούχια!“ καὶ ἐδέσσε νὰ ἐξέλθῃ τοῦ θεωρείου καὶ τοῦ θεάτρου καὶ ἔφυγε σπεύδων καὶ σπασμωδικῶς γελῶν καὶ ἐπαναλαμβάνων τὴν αὐτὴν φράσιν, ἐν ᾗ ἀποτυπῶνται ἡ τραγελαφικὴ, γελοία καὶ οἰκτρὰ εἰκὼν ἥτις τοσοῦτον βιαίως καὶ ἰδιορρύθμως εἶχε ταράξει τὰ νεῦρά του, αὐτοῦ μόνον ἴσως.

* * *

Οὐχὶ μόνον αἱ ὀλίγαι καὶ σπουδῇ χαραττόμεναι αὐταὶ γραμμαί, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκτενεστέρα καὶ τελειότερα περὶ Βασιλειάδου μελέτη, ἀτελής θ' ἀπέμενεν ἀνευ τῆς ἀπεικονίσεως τοῦ διδασκάλου τῶν ἀπόρων παιδῶν. Καλλιτέχνης λεπτοφύεστατος, φύσις ἐξόχως ἀβρὰ καὶ ἀριστοκρατικὴ, τὴν ἡμέραν διένεμε τὸν καιρὸν τοῦ μεταξὺ τῶν προσφιλῶν αὐτῷ μελετῶν καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ δικηγορικοῦ τοῦ ἐπαγγέλματος ἀτερπῶν ἀσχολιῶν, καὶ τὸ ἐσπέρας ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀναφυχῆς, μετεμορφοῦτο εἰς γράμματοδιδάσκαλον, γλυκὺν καὶ προσηνέστατον διδάσκαλον τῶν ἀπόρων καὶ ἐρήμων παιδῶν, τῶν ἡμιγύμνων καὶ ῥυπαρῶν, τοὺς ὁποίους ἡ ἀπειρος στοργὴ τοῦ περισυνέλεγε ἀπὸ τῶν τριόδων καὶ τῶν νυκτερινῶν καταγωγῶν τῆς πόλεως· καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἡ ὑπερήφανος ψυχὴ τοῦ ἐκάμπτετο ὑπὸ τοῦ ἐλέους καὶ ὡς ὁ ἀπόστολος ὑψηλοῦ τινος εὐαγγελίου πρὸς τῷ ἐνθῷ κηρύγματι ἔτεινε τὴν χεῖρα, αὐτός, ζητῶν τὸν ὕβολόν τῶν πατέρων καὶ τῶν μητέρων ὑπὲρ τῶν ἀπόρων αὐτῶν παιδῶν τὰ ὅποια ἡ πενία μᾶλλον ἢ ὁ θάνατος καθιστᾷ ὀρφανά.

* * *

Καὶ τίς ἐλάτρευσε περισσότερον αὐτοῦ τὴν Κρήτην ἀγωνιζομένην, καὶ εἴτα αἵματοκυλισθεῖσαν ἐκ νέου ἐν τῇ δουλείᾳ; εἰς τίνος τὰ στήθη ὁ ἀγὼν ἐκείνος καὶ τὸ μαρτύριον εἴτα μυχιαίτερον ἀπετυπώθησαν ἐρμηνευόμενα δι' ἄρθρων ἀφ' ὧν ἀγνός καὶ φλογερώτατος διαπνέει ὁ πατριωτισμὸς τοῦ Ἑλλήνου; . . . Ἄλλ' ἐπιστῶμεν ἐνταῦθα διότι εἰκὴ καὶ ἀκουσίως ὁτιδήποτε καὶ ἂν πειραθῶμεν νὰ προσθέσωμεν εἰς τὰ βραχέα αὐτὰ θὰ ἐπαναλάβωμεν, κυροῦντες τὴν φράσιν, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἐγράφη· ὁ βίος τοῦ εἶναι τὰ ἔργα του· καὶ περὶ τούτων δὲν πρόκειται ἐνταῦθα· καταλήγομεν παρατιθέμεντες τὰς γραμμάς αὐτάς, προσφυστάτην, ἀπαράμιλλον εἰκόνα δι' ἧς περαίνει ἐπίσης βραχὺν πρόλογον προταχθέντα κατὰ τὴν α'. ἐκδοσιν τοῦ II. τόμου τῶν Ἀγτικῶν Νυκτῶν ὁ κ. Φιλοποίμην Παρασκευαΐδης, ὁ ἰσάδελφος φίλος τοῦ Βασιλειάδου: „Τί πλέον νὰ εἰπῶμεν ἡμεῖς διὰ τὸν μορμύροντα ῥύακα, τοῦ ὁποίου τὸ ὕδωρ εἶναι τοσοῦτο ἥρεμον καὶ τοσοῦτο διαυγές, ὥστε εἰς μὲν τὴν κοίτην αὐτοῦ λάμπει ὁ ἀσημέτερος χάλις, εἰς δὲ τὰ λεῖα πλευρὰ ἡ χλόη, ὑπὸ ζωῆς καὶ ἔρωτος πρὸς τὸν ἀργυροδίνην κύπτουσα ῥύακα;“

A. Γ. Η.

ΜΙΑ ΓΝΩΜΗ.

„De toutes les éducations, celle qui forme le coeur est la plus parfaite.“

Κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη τὸ ζήτημα τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐπασχολεῖ δικαίως πολλοὺς τῶν καθ' ἡμᾶς λογίων ἀνδρῶν, εἰδύτων ὅτι ἡ διδασκαλία προκταρκτηκὴ τε καὶ μέση καὶ ἀνωτέρα ζητοῦσι μεταρρυθμίσεις ταχεῖας καὶ σοβαράς.

Οὐδεὶς τῶν κυρίων τούτων τῶν περὶ ἐκπαιδεύσεως γραφόντων δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ἂν ἡ ἐκπαιδεύσις εἶνε καλὴ, ἡ ἠθικοποίησις εἶνε καλλιτέρα· καὶ ὅτι ἂν τὸ πρῶτον εἶνε ὠφέλιμον τὸ τελευταῖον εἶνε ἀναγκαῖον· διότι μία κοινωνία ἔχει μείζονα ἀνάγκην χρηστοτητέας ἢ γνώσεως, ἢ σαφέστερον, ἔχει μείζονα ἀνάγκην ἀνθρώπων ἐντίμων ἢ ἀνθρώπων γραμματισμένων. Ἐὰν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐντίμων πολιτῶν ἐλαττωῖται καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἄλλων αὐξάνῃ, γεννᾶται κίνδυνος μέγας καὶ καταστρεπτικὸς δι' αὐτήν.

Ἀλλὰ διὰ τί ἄρα γε, ἀφοῦ πολὺς λόγος ἐν τε ταῖς ἐφημερίσι καὶ περιοδικαῖς συγγράμμασι περὶ διαφόρων συστημάτων καὶ μεθόδων τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀξιεπαίνως γίγνεται, νεκρικὴ σιγὴ περὶ ἠθικῆς τῆς καρδίας διαπλάσεως καὶ χριστιανικῆς τοῦ ἥθους μορφώσεως τῆς σπουδαζούσης νεότητος τηρεῖται καὶ παρ' αὐτοῖς μάλιστα παρ' οἷς ἥκιστα ἀρμόζει; διὰ τί οἱ διὰ κην Ἱερεμιῶν θρηνοῦντες τὴν κατάστασιν τῶν ἡμετέρων σχολείων, γυμνασίων καὶ τοῦ πανεπιστημίου αὐτοῦ, ἀδιαφοροῦσι καὶ ἀπαξιοῦσι νὰ γράψωσι περὶ τοῦ ζωτικῆς καὶ σπουδαίου τούτου ζητήματος; οἶονε περὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πνεύματος μόνον σκεπτόμενοι οὐχὶ δὲ καὶ περὶ τῆς διαπλάσεως τῆς καρδίας; Διὰ τί ἡ καθ' ἡμᾶς ἱεραρχία δὲν ὕψωσε φωνὴν ἰδοῦσα τὴν ἀναστολὴν τῶν ἱερῶν ἐν τοῖς σχολείοις μαθημάτων ἀλλ' ἐτύρβαζε καὶ τυρβάξει πάντοτε ὡς μὴ ὠφείλε περὶ πολλὰ, ἐνῷ ἐνὸς μόνου κυρίως ἐστὶ χρεῖα;